

DEAŞ'IN KÜRESEL AĞI: BİAT/BEY'AT GÖSTERİSİNİN DİNİ-POLİTİĞİ

Türkiye'de DEAŞ çalışmaları maalesef çok cılız olduğundan önümüzden akıp giden veriler sessizce kayboluyor, üzerine konuşma ve yazma imkânı bulunmuyor. Biat görüntüleri de bunlardan sadece birisi. Son olarak Ebû Huseyin el-Kureyşî'nin öldürüldüğünün kabul edilmesiyle birlikte yeni DEAŞ lideri Ebû Hafs el Haşimî el Kureyşî adıyla ilan edildi. Daha önce olduğu gibi yeni liderin ilanının peşinden dünyanın farklı bölgelerinden DEAŞ'ın yeni sözde Halifesine biat görüntüleri de yayınlanmaya başlandı. Pakistan, Irak, Batı Afrika, Somali, Yemen, Sahil Vilayetin'de (Burkina Faso, Mali, Nijer), Afganistan/Horasan Vilayeti, Şam Vilayeti, Doğu Asya Vilayeti, Irak Vilayeti, gibi birçok bölgeden videolar ve resimlerle yeni lidere biat görüntüleri medyaya servis edildi. Her lider atandığında tekrar edilen bu seremoni aslında DEAŞ'ın yapmak istedikleri açısından oldukça önemli birkaç amacı gerçekleştiriyor. Bunları kısaca şöyle özetleyebilirim:

1. Hilafet iddiasındaki sürekliliği sağlıyor.
2. DEAŞ'ı küresel bir aktör haline getiriyor.
3. Siber uzayın stratejik kullanımı ile küresel bir ümmet yaratıyor.
4. Batı karşıtı bir savaş makinasını yönetme imkanı buluyor.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1366/Hilmi+Demir+Dr.>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Biat-Bey'at Kelimesinin Kökeni

Şimdi biatların bu amaçları nasıl gerçekleştirdiğini açıklamadan önce kavram üzerine birkaç şey söylemek istiyorum. Türkçede biat şeklinde kullanılan kelimenin Arapça aslı bey'attır. Bey'at "satmak; satın almak" manasındaki "bey" kelimesinden birinin yöneticiliğini benimsemek anlamında kullanılmıştır. Araclar yaptıkları ticarî anlaşmaları teyit amacıyla el sıkışmayı âdet haline getirdiklerinden yöneticiyi ya da devlet başkanının seçimini de el sıkışma suretiyle belirlemişler ve aradaki benzerlikten dolayı buna da "bey'at" demişlerdir.

Hac ziyaretine gelen Yesrib (Medine) halkına İslam'ı tebliğ eden Hz. Muhammed (sav)'in Hazrec kabilesine mensup olan altı kişilik bir grup İslâmiyet'i kabul edince Hz. Peygamber onlardan kendisini Yesrib'e götürüp himaye etmelerini ve böylece İslâm dinini yaymasına yardımcı olmalarını istedi. Tarihte Akabe biati olarak geçen bu olayı Kur'an şöyle aktarır: "O ağacın altında sana bağlılık sözü verdikleri sırada o müminlerden Allah razı olmuştur; gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur ve güven vermiş, pek yakın bir fetihle ve elde edecekleri birçok ganimetle de kendilerini ödüllendirmiştir. Allah, izzet ve hikmet sahibidir." Fetih/18.

Bu biat, ellerin birleştirilmesiyle, biat eden kişinin Peygamber'e fiziksel olarak dokunmasıyla gerçekleştirildi. Bu birlik ve bağlılık gösterisinin Kureyş'i müzakereye ikna ettiği söylenir. Peygamber'in takipçilerinin biat etmiş olmaları anlamlıdır; çok az silaha sahip olmalarına ve Kureyş'e karşı bir savaşa girişirlerse muhtemelen yenilgiye uğramalarına rağmen yapılmış olması, onu bu kadar etkili yapan şeydir.

Hz. Peygamber döneminde daha çok dinî hükümlere bağlı kalmak ve Resûlullah'a itaat etmek anlamında kullanılan biat, Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesinden itibaren sonraki kullanışlarına esas olacak siyasî bir mahiyet kazanmış, bir devlet başkanını seçme yahut seçilmiş veya bu makama herhangi bir yolla gelmiş devlet başkanına bağlılık sunma anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Gerek dört halife döneminde görülen gerekse sonraki dönemlerde ortaya çıkan uygulamalar bu kurumun teorik esaslarının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. İslam topraklarında yeni bir halifenin ardılığı için iki meşruiyet biçimi olmuştur. Önceki hükümdar (ahd) tarafından aday gösterilmesi veya cemaatin ileri gelenlerinin mutabakatıyla (ahl al-hall wa-l akd adı verilen) seçilmesi. Veraset şekli ne olursa olsun, genellikle aday gösterilen, silah zoruyla başa geçen veya seçilen hükümdar tarafından, seçkinlerin ve genel halkın katılımıyla gerçekleştirilen bir tören yapılırdı buna da "bey'a" denirdi. Bu terim, belirli sayıda kişinin, bireysel veya toplu olarak hareket ederek bir Müslüman devletin başkanı olarak başka bir kişinin otoritesini tanıması anlamına gelir. Bu uygulama tarihte uzun süre devam ettirilmiştir. Hatta Körfezde Krallar iktidara geldiklerinde bey'at törenlerini uygulamayı âdet haline getirmişlerdi.

Bundan dolayı El Kaide'de pek görmediğimiz biçimde DEAŞ ilk Hilafet ilanından itibaren biat seremonisine özel önem vermiştir. Bu biraz da geçmiş uygulamalara gönderme yaparak kendi meşruiyetlerini sağlama çabasından ve devlet olma iddiasından kaynaklanıyordu. Bu yüzden DEAŞ bir medya stratejisi olarak bu biat seremonisini kullanmayı tercih etmektedir. Ayrıca Biatlar gruba özel olmaktan çok lidere özel olduğundan her yeni lider sonrası da yenilenmektedir.

Biatın Pratik Etkisi Nedir?

2014'e kadar El Kaide içinde bu tür biat seremonileri ile hiç karşılaşmadık. El kaide içinde bile Bin Ladin'e ya da Eyman el Zevahiriye biatla ilgili çok az anlatı bulunmaktadır. DEAŞ'ın yükselişi ve 2014'te Halifeliğin ilanıyla bu tablo büyük ölçüde değişmektedir. 29 Haziran 2014'te, DEAŞ'ın Irak güçlerinden Musul'u ele geçirmesinden birkaç gün sonra, Ebu Bekir el-Bağdadi halifeliğin kurulduğunu ilan etti ve Halife olarak kendisine "biat etmenin tüm Müslümanların görevi olduğunu" belirtti. Daha önce davaya yalnızca daha dolaylı destek veya sempati ifade eden birkaç grup, bir adım daha ileri gitmeyi ve biat etmeyi seçti.

Burada DEAŞ'ın kendisini öncelikle bir Hilafet Devleti olarak kabul ettirme stratejisi öne çıkmaktadır. DEAŞ hem meşruiyetini hem de Devlet olma iddiasını bu biatlar aracılığıyla sürdürmüş olmaktadır. İkinci olarak da birçok bölgeye yayılan ağla küresel olma iddiasını gösterir. DEAŞ, halifeliği dünyayı kuşatan ve devlet sınırlarını yok sayan sınırsız bir varlık olarak yorumlayarak küresel ümmete ve onun üyelerine seslenir. DEAŞ Suriye'den Irak'a, Afrika'dan Afganistan'a dünyanın birçok bölgesinden biatlar alarak küresel bir güç gösterisinde bulunur.

DEAŞ'ın devlet sistemi ve kamusal alan inşa etme gücü ve oluşturduğu tehdide hegemonik perspektiften verdiği tepkiler, Halifeliğinin bölgesel alanların ötesine geçtiğini gösterir. Farklı yerel bölgelerde, ulusal bağlamlarda ve uluslararası arenada kendini göstermeyi başarmıştır. DEAŞ'ın dünya çapındaki erişimi ve siber uzay yoluyla küresel ümmetin farklı topluluklarıyla bağlantı kurma kabiliyeti basit bir terörist grup, asi bir aktör veya kıyamet günü örgütünden çok daha fazla bir şey olduğunun işaretidir.

DEAŞ el Kaid'den daha fazla kendine has melez bir yapı yaratmıştır. Öyle ki bu melez yapısı ona karşı koymaya çalışan uluslararası sisteme ve devlet pratiklerine de damgasını vurmuştur. Hareketin uluslararası düzenin yapılarıyla iç içe geçmesi ve mevcut devletlerin sınırlarını aşma kabiliyeti nedeniyle, sistem bu tür aktörlere karşı koymak ve onları engellemek için yeni yöntemler geliştirmek zorunda kalmıştır. DEAŞ topluluğunun küresel ve yurtsuzlaştırılmış unsurlarını kontrol etmek artık çok da kolay değildir.

El Kaide, bölgesel başarılar peşinde koşan kır gerillası gibi kalırken DEAŞ bölgesel sınırların ötesine geçmiş ve bunu dünya siyasetinin çerperinde oturarak değil, tam olarak merkezine yerleşerek yapmıştır. Gerçekten de DEAŞ, Musul ve Rakka'nın yönetimiyle ilgilenmekle kalmamış Paris, Londra ve Brüksel'e saldırarak aktif şekilde kendisini bu merkezde konumlandırmaya çalışmıştır. DEAŞ'ın bölgesel genişleme/ittifaklaşma stratejisi, terör saldırılarının yoğunlaşmasına neden olmuştur. DEAŞ, tehditkâr doğası, şiddetinden çok korumayı iddia ettiği karşı düzenin doğasında yatıyor. Küresel sisteme karşı yaygın bir çağrı ile birleştirilmiş bir devlet inşa etme mantığı arayışında yatmaktadır. El Kaide, DEAŞ'a göre daha temkinli bir strateji izlerken DEAŞ yaşlı nesil cihatçılara karşı genç nesil savaşçıların maceracı ruhuna hitap etmeyi başarmış görünmektedir. DEAŞ'ı belki de El Kaide'den ayıran ve onu farklı kılan en önemli özelliği medya stratejisi oldu.

Çünkü DEAŞ'ın çok tartışılan siber uzayı stratejik kullanımı olmasaydı ne şok edici şiddet gösterileri ne de Hilafet'te müeffeh ve İslamî bir yaşamın cazibesi küresel kamuoyunda bir iz bırakmazdı. Ünlü terör uzmanı David Rapoport, "Bir bomba patladığında insanlar bunu fark etme eğiliminde oluyorlar ama bu çok uzun sürüyor" demişti. Rapoport makalesini yayınladığından beri, İnternetin yükselişi, şüphesiz terörist gruplar için bir nimet oldu ve mesajlarını her zamankinden daha geniş bir kitleye yaymalarına yardımcı oldu. DEAŞ, olası

her medya yöntemini entegre eden çok yönlü iletişim kampanyaları yürütme becerisi geliştirdi. DEAŞ'ın yayın profiline bakıldığında El Kaide'den ciddi bir üstünlüğü hemen göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, DEAŞ, fethedilen fiziksel alanlarda gerçekleştirilen ütopyik bir yönetim tasavvuruna olduğu kadar, gevşek savaşçı ağlarını birleştiren siber uzayla birbirine bağlanan, sınırları olmayan yersiz yurtsuzlaştırılmış bir savaş ağı kurdu. Bu sayede DEAŞ El Kaide'nin yapmadığını yaparak dünyanın birçok farklı ülkesinden genç savaşçıyı, kadın ve aileyi harekete geçirmeyi başarmıştır.

Küresel Hilafet fikrini benimseyen bu gevşek bireyler ağına Vilayet ismi vererek örgütsel veya operasyonel olarak da onları devrimci süreçte başrol oyuncularını yapmayı başardı. Ulus devletlerin karşısına devletlerinin yerleşik sınırlarının ötesinde var olan küresel bir ümmeti çıkardı.

Son olarak soğuk savaştan 2010'ların kirli savaşlarına kadar savaşlar çoğu kez ya görünmez ya da metropollerden uzakta yaşanıyordu. DEAŞ savaşı tam tersi, yani tamamen açıkta ve Batı başkentinin kalbinde yürütülecek aşırı görünür bir savaş türü haline getirdi. Hatta Batı ile ittifak kuran Müslüman ülkelerin hepsi artık tehdit altındaydı. İçinde bulunduğumuz yüzyılın başlangıcında, tüm dünyanın karşısına kritik bir uluslararası güvenlik tehdidi çıktı. Bu devlet dışı aktörlerin şiddet projelerinin uygulanabilir olduğuna olan inançlarını güçlendirdi. Gün geçtikçe artan şiddet yoluyla dünyanın değiştirilebileceğine olan inanç da sömürge sonrası bir dünya mitine yol açtı. Bu mit aynı zamanda grubun küresel çekiciliğini de artırmaya yol açtı. DEAŞ artık Sahel'e, Güney Afrika'ya, Endonezya'ya ve Filipinler'e ulaştı. Gruplar bir yandan sözde "İslam Devleti" markasının askeri kudretine ve gücüne değer veriyor göründüler ve onun dini açıdan kutsal mücadelesini desteklediler. Bir yandan da kendilerini junud (askerler) ve ensar (partizanlar/sahabeler) olarak tanıtmaya ayrıcalıklarına sahip oldular. El Kaide'nin onlara tanımadığı bir ayrıcalığa sahip olarak kendilerini "Vilayet" olarak isimlendirerek bir özerklik alanı satın aldılar.

DEAŞ savaşı Ortadoğu'dan Afrika'ya taşıyarak aslında Avrupa ve Amerika'da en fazla göçmene sahip bir coğrafyayı Batı'nın karşısına almış oldu. Sadece Fransa'da 3,5 milyon Afrikalı göçmenin bulunduğu düşünülürse DEAŞ savaşı şimdi Afrika'ya taşımakla aslında Fransa'ya taşımış olacak. DEAŞ Avrupa ve Amerika'da eylem gücü kırılrsa da onlarla olan savaşı geçmiş sömürge topraklarına taşıyarak sürdürmüş oluyor. Dolayısıyla basit bir gösteri olarak göze çarpan silahlı grupların DEAŞ'e beyatları aslında bir savaş makinesinin, savaşı küresel çapta sürdürme kapasitesini inşa ettiğini gösteren bir meydan okuma olarak görülmelidir. DEAŞ'ın medya içeriklerinde bu Vilayetlerde yürüttüğü eylem görüntülerinin önemli bir payı olduğu göz önünde bulundurulursa DEAŞ yayılımının onun savaşı sürdürme gücüne olan etkisi de daha iyi anlaşılabilir olacaktır. DEAŞ bu vilayetlerle küresel sisteme karşı her yerde onunla savaşabileceği mesajını vermektedir. 2017'de Filipinler'in güneyindeki küçük bir şehir olan Marawi'nin IŞİD yanlısı savaşçılar tarafından beş ay içinde ele geçirildiği anı tekrar hatırlayalım. Küresel bir hilafet ve küresel bir cihat hareketinin bir parçası olmak yeni dünyada devrimci bir ruh haline geldi. İşte biat seremonileri de bu devrimci ruhun yükselen sesi olarak okunmalıdır. Bu yüzden DEAŞ ile mücadelenin yerel bir başarı olması artık çok da bir anlam ifade etmiyor. Bize düşen, ortak ve daha küresel bir mücadeleyi organize edebilmektir.